

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Gondolatok a büntetés kiszabásáról és annak sajátosságairól

Szerző:

dr. Kállai Kitti

Nagykáta, 2020. május 10.

I. Bevezető gondolatok

Kétségtelen tény, hogy a büntetőeljárás egyik legmeghatározóbb pillanata, csúcspontja, amikor a bíróság az elkövető büntetőjogi felelősségét, bűnösségét megállapítja és vele szemben szankciót szab ki. A bíróság, az adott ügyben eljáró bíró részéről komoly döntés, hogy megállapítsa történt-e bűncselekmény, ha igen, akkor melyik tényállásba ütközik a cselekmény, majd ezt követően kell döntést hoznia, hogy a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján azt a vádlott követte-e el, vagyis bűnösnek találja-e az ellene emelt vádban, a terhére rótt bűncselekményben, illetve amennyiben igen, vele szemben milyen szankciót - büntetést vagy éppen intézkedést - alkalmaz.

Napjainkban - dacára annak, hogy a büntetékiszabási gyakorlatot folyamatos kritikák érik, leginkább a laikus emberek és a sajtó folytán, és annak ellenére, hogy a helyes büntetékiszabás a büntetőjog egyik legfontosabb feladata - a büntetékiszabás méltánytalanul háttérbe szorult terület, s csak kevés tudományos írás foglalkozik a büntetékiszabással és annak elveivel.

A büntetékiszabás folyamata számos elméleti problémát is felvet. Folyamatosan előtérbe kerülő kérdés például, hogy a bíróság, az adott ügyben eljáró bíró mit vegyen figyelembe a büntetés helyes nemének és mértékének megválasztásakor. A büntetés a bűncselekmény súlyával álljon-e arányban, vagy sokkal inkább a bűnelkövető személyéhez igazodjék? Mennyire kaphat szabad kezet a bíró a büntetés kiszabásakor, vagy másoldalról megközelítve, mennyire kötheti meg a törvényhozó a bíró kezét?¹ Ezek olyan alapvető elvi kérdések, melyek folyamatosan felvetődnek, és amelyekre a helyes választ a tudomány keresi.

A tanulmánynak nem célja, hiszen nem is lehet a tökéletes büntetékiszabási folyamat mikéntjének bemutatása, ehelyett arra törekszik, hogy a büntetés kiszabását, annak nehézségeit, a büntetékiszabást befolyásoló elveket, és a figyelembe veendő körülményeket vegye górcső alá. A tanulmány példálózó jelleggel mutat be a büntetés kiszabása körében, ahhoz kapcsolódóan az elmúlt évekből jelentősebb bírói döntéseket és röviden szól a büntetés kiszabásának fiatalkorúakra vonatkozó sajátosságairól is.

---

¹ Pápai-Tarr Ágnes: Gondolatok a büntetékiszabás néhány elméleti és gyakorlati kérdéséről. Pro Futuro, 2017/1. 11. o.

II. A büntetés kiszabása

A büntetés kiszabás nehézségét Földvári József nagyon találóan így összegzi: „*a bírónak a büntetés kiszabás során mérnie kell a mérhetetlent, vagyis az elkövetett bűntett súlyát, az elkövető bűnösségét, a javára és terhére szóló körülményeket, másrészt egy jövőbeli prognózist kell adnia arról, hogy az elkövetőnek újabb bűncselekményektől való visszatartásához milyen nemű és mértékű büntetés alkalmazása szükséges.*”²

„*A büntetés kiszabás a bűncselekmény miatt, annak jogkövetkezményeként a büntetés nemének és mértékének, illetve esetlegesen a végrehajtása módjának a bűncselekmény elkövetőjével szemben, a törvényben meghatározott keretek között, a konkrét eset körülményeinek figyelembevételével történő bírósági megállapítása.*”³ A büntetés kiszabás a büntetőeljárás vádemelést követő, bírósági szakaszához kapcsolódik, egészen pontosan az előkészítő üléshez, amennyiben pedig tárgyalásra kerül sor annak a végén kerül rá sor.

A jelenleg hatályos a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) az általános büntetési célokat a 79. §-ban fogalmazza meg. Ezen szakaszában rögzíti, hogy a „büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el”. A társadalom védelmét a jogalkotó a speciális és a generális prevenció által látja biztosítottnak, vagyis a kiszabott büntetés akkor megfelelő, ha nemcsak az egyént, hanem a társadalom többi tagját is visszatartja bűncselekmény elkövetésétől.

A büntetés célját tehát a Btk. a társadalom védelmében jelöli meg, amelynek egyik oldala az egyéni, a másik pedig az általános bűnmegelőzés. Az egyéni bűnmegelőzés azt jelenti, hogy a büntetésnek alkalmasnak kell lenni, hogy az elkövetőt az újabb bűncselekmény elkövetésétől visszatartsa. Az egyéni megelőzés valódi célját elméletileg akkor éri el, ha a büntetés az elkövető személyiségének lényegét úgy változtatja meg, hogy törvénytisztelő állampolgárrá válik, de megvalósul azzal is az egyéni visszatartás, ha az elkövető a büntetéstől való félelme miatt nem követ el újabb bűncselekményt. Ezen túl a büntetésnek azt a célt is szolgálnia kell, hogy másokat is

---

²Földvári József: A büntetés tana. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1970. 189.o.

³Nagy Ferenc: *A magyar büntetőjog* Általános Része. Második, átdolgozott kiadás. Budapest, Hvgorac Lap-és Könyvkiadó. 2010. 329.o.

visszatartson a bűnelkövetéstől. Az általános megelőzést a büntetés akkor szolgálja megfelelően, ha a társadalom tagjaiban a pozitív értékrend megszilárdulásához hozzájárul, de megvalósulhat a társadalom tagjainak a hasonló mértékű büntetéstől való félelmével is.⁴ A Btk. 79. §-ában meghatározott célok elérése érdekében a büntető törvény a 80. §-ban büntetés kiszabási elveket határoz meg. A Btk. 80. §-ának (1) bekezdése szerint a büntetést a törvényben meghatározott keretek között, céljának (Btk. 79. §) szem előtt tartásával úgy kell kiszabni, hogy igazodjék a bűncselekmény tárgyi súlyához, a bűnösség fokához, az elkövető társadalmi veszélyességéhez, valamint az egyéb enyhítő és súlyosító körülményekhez.

Hatályos büntetőjogunk szankciórendszere úgynevezett relatíve határozott, a büntetés kiszabásának feladata megoszlik a jogalkotó és a bíróság (jogalkalmazó) között. A jogalkotó meghatározza az egyes bűncselekményekre alkalmazandó szankció nemét és mértékét, illetve mértékének alsó és felső határát. A jogalkalmazó pedig ezen két határ, a büntetési tételkeret között fogja a meggyőződése szerint egyéniesíteni a büntetést.

1. A büntetés kiszabásának elvei

A Btk. 80. § (1) bekezdése általánosságban határozza meg és sorolja fel a büntetés kiszabásának elveit, vagyis a büntetés kiszabása során figyelembe veendő szempontokat. A büntető törvény ennek során a következőket emeli ki:

- a) A büntetés kiszabása során kiindulópontot a törvényben meghatározott *büntetési keretek* képezik. Ennek tekintetében elsősorban a Btk. Különös Részében megállapított büntetési tételek az irányadók. A Btk. Általános Része azonban bizonyos esetekben lehetőséget ad a büntetési tételkeret alsó vagy felső határának átlépésére, illetve büntetés kiszabása helyett intézkedés alkalmazására. Ezért a törvényben meghatározott keretek közöttinek minősül a kiszabott büntetés, ha a bíróság a konkrét ügyben az Általános Rész kerettágitó rendelkezéseit alkalmazza. Ilyen rendelkezések találhatók a Btk. 81. §-ának (3) bekezdésében foglalt halmazati büntetésnél, miszerint ha a bűnhalmazatban lévő

---

⁴ Polt Péter: Új Btk. Kommentár 2. Kötet, Általános rész. Budapest, Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó, 2013. 118.o.

bűncselekmények közül legalább kettő határozott ideig tartó szabadságvesztéssel büntetendő, a büntetési tétel felső határa a legmagasabb büntetési tétel felével emelkedik, de nem érheti el az egyes bűncselekményekre megállapított büntetési tételek felső határának együttes tartamát, továbbá a Btk. 89. §-ának (1) bekezdésében foglaltak esetében, ugyanis a különös és a többszörös visszaesővel szemben az újabb bűncselekmény büntetési tételének felső határa szabadságvesztés esetén a felével emelkedik. Lehetőséget ad a felső határ áttörésére a Btk. 90. §-ának (2) bekezdése is, kimondva, hogy az erőszakos többszörös visszaesővel szemben az erőszakos többszörös visszaesőkénti minősítést megalapozó bűncselekmény büntetési tételének felső határa szabadságvesztés esetén a kétszeresére emelkedik. A Btk. 91. §-ának (1) bekezdése alapján pedig, azzal szemben, aki a szándékos bűncselekményt bünszervezetben követte el, a bűncselekmény büntetési tételének felső határa ugyancsak a kétszeresére emelkedik. A Btk. 82. §-ának rendelkezései viszont a büntetés enyhítésére adnak lehetőséget az alsó határ átlépésével, s a Btk. 83. §-ának 2018. július 01. napjával hatályos rendelkezései pedig az egyezség jóváhagyása esetén a büntetés kiszabása körében fogalmazzák meg rendelkezéseiket.

- b) *A büntetés céljának szem előtt tartása* azt jelenti, hogy a bíróságnak a törvényi tényállás megvalósítása miatt olyan büntetést kell kiszabnia, amely alkalmas a társadalom védelme érdekében annak megelőzésére, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el. Mind a speciális, mind a generális prevenciót szolgálnia kell. A büntetés céljának a büntetés kiszabásának elvei körében kiemelkedő jelentősége van.
- c) *A bűncselekmény tárgyi súlya* egyértelműen kihat a büntetőjogi felelősségre vonásra és meghatározó jelentősége van a büntetés kiszabásánál. A bűncselekmény tárgyi súlyát általánosságban már a jogalkotó is előírnyozza, azáltal, hogy a bűncselekményeket súlyuk szerint osztályozza⁵ és erre is figyelemmel határozza meg a törvényi büntetési nemet és mértéket. A megvalósult konkrét deliktum tárgyi súlyának fokát azonban már a jogalkalmazónak, tehát a bíróságnak kell értékelnie. A bűncselekmény tárgyi súlyát lényegében annak következményei befolyásolják, vagyis azon objektív körülmények, amelyek a bűncselekménnyel ok-okozati összefüggésben jönnek létre.

---

⁵ Btk. 5. §-ában rögzíti, hogy a bűncselekmény büntett vagy vétség. Büntett az a szándékosan elkövetett bűncselekmény, amelyre a Btk. kétévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetés kiszabását rendel, minden más bűncselekmény vétség.

Minél súlyosabb következménnyel jár egy bűncselekmény, annál jelentősebb a tárgyi súlya. Így a súlyos testi sértés büntette kisebb mértékben sérti a védett jogtárgyat, ha a minősítéshez megkívánt 8 napos gyógytartamot csak egy-két nappal haladja meg a tényleges gyógytartam ideje, míg lényegesen nagyobb e deliktum tárgyi súlya, amennyiben a sérülés hosszan tartó gyógykezelés után, több hónap alatt gyógyul.

A vagyon elleni bűncselekmények minősítését befolyásolja az okozott kár nagysága vagy az eltulajdonított dolog értéke. A büntetés kiszabása során azonban determináló jelentősége van annak, hogy az ugyanazon minősítés alá eső konkrét vagyon elleni bűncselekmények milyen nagyságú kárt okoztak, illetve milyen értékű dolog eltulajdonítására került sor. Így például a törvényhozó azonos büntetéssel fenyegeti annak a cselekményét, aki az 5 millió forintos értéket csak néhány forinttal meghaladó értékű dolgot tulajdonított el, valamint annak a cselekményét is, aki 50 millió forint értékű dologra követte el a lopást. Az első esetben nyilvánvalóan kisebb a bűncselekmény tárgyi súlyának foka.

Lehetséges továbbá, hogy a bűncselekménynek olyan következményei vannak, amelyeket a törvényhozó tényállási elemként nem értékelt. Így növeli a konkrét bűncselekmény, például a szexuális erőszak jelentőségét, ha a passzív alany a sérelmére megvalósított bűncselekmény miatt öngyilkos lesz.

Tekintettel arra, hogy a cselekmény tárgyi súlya objektív jellegű ismérv, e körben az elkövető tudatának nincs jelentősége. A cselekmény tárgyi súlyának nagyobb foka érzékelhető a folytatólagos elkövetésben, kisebb foka állapítható meg kísérlet és előkészület esetén.

- d) Az *elkövető társadalomra veszélyességének* szintén meghatározó szerepe van a büntetés kiszabása körében. Bűncselekmény miatt a bíróság mindig annak megvalósítójával szemben szab ki büntetést, ezért az elkövető személyiségének jelentőséget kell tulajdonítani. Az elkövető társadalomra veszélyességére következtetési lehetőséget nyújthat az elkövetőnek a bűncselekmény megvalósítása előtti és utáni magatartása is. E körben kiemelkedő relevanciája van a bűnisméltásnak, vagy a megbánást kifejezésre juttató tevékenységnek. A

visszaesés, a különös visszaesés, a többszörös visszaesés, az erőszakos többszörös visszaesés, a bűnszervezeti forma, a többes elkövetési alakzatok (társtettség, csoportos elkövetés, bűnszövetség), az üzletszerűség egyértelműen jelzik a jelentősebb személyi társadalomra veszélyességet. Ugyanakkor az elkövető fiatal felnőtt kora vagy a bűncselekmény végrehajtójának büntetlen előélete csekélyebb társadalmi veszélyességre utalnak.

- e) A kiszabott büntetésnek igazodnia kell az elkövető *bűnösségének a fokához* is. A bűnösség a bűncselekmény fogalmi ismérve. A bűnösség fokát a jogalkotó szintén értékeli, egyrészt akkor, amikor kifejezésre juttatja, hogy a gondatlan elkövetés bűncselekménnyé nyilvánítása kivételes jellegű. Másrészt, ha a törvény a szándékos és a gondatlan bűnösséget egyaránt büntetni rendeli, a gondatlan elkövetéshez lényegesen enyhébb büntetési tételt rendel. A büntetés kiszabása során nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy mind a szándékos, mind a gondatlan elkövetésnek két változata van. A szándékos bűnösség súlyosabb alakzata az egyenes szándék (*dolus directus*), de ezen belül is jelentősége van, hogy milyen a szándék jellege, így például a kitartó szándék büntetést növelő tényező. Az eshetőleges szándék (*dolus eventualis*) enyhítő. A gondatlan bűnösségnek is két alakzata van, a súlyosabb a tudatos gondatlanság (*luxuria*), az enyhébb a hanyag gondatlanság (*negligentia*). A szándékosság, illetve a gondatlanság nagyobb vagy kisebb fokára a tárgyi ismérvekből lehet következtetést levonni.
- f) Az *egyéb enyhítő és súlyosító körülményekhez* szintén igazodnia kell a büntetésnek. A büntető törvény megfogalmazása egyértelműen kifejezésre juttatja azt, hogy a bűncselekmény tárgyi súlya, az elkövető társadalomra veszélyessége és a bűnösség foka ugyancsak súlyosító vagy enyhítő tényező. A törvényi szabályozásból az is következik, hogy számos olyan, a bünteteskiszabás szempontjából releváns egyéb körülmények is léteznek, amelyek közvetlenül nem függenek össze a deliktum tárgyi súlyával, az elkövető társadalomra veszélyességével, illetve a bűnösség fokával. A büntetés kiszabása során értékelhető tényezőkről a Bk. 56. számú vélemény ad iránymutatást a jogalkalmazó számára.⁶

---

⁶ Belovics Ervin - Gellér Balázs - Nagy Ferenc - Tóth Mihály: Büntetőjog I. - A 2012. évi C. törvény alapján, Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2012. 469-471.o.

2. A büntetés kiszabása körében értékelhető enyhítő és súlyosító körülmények

A Kúria Büntető kollégiumának 56. számú véleménye ad iránymutatást a büntetés kiszabás során értékelhető tényezőkről a jogalkalmazó számára, azzal az örök érvényű megállapítással, hogy a büntetés kiszabási tényezőket nem lehet egyszer s mindenkorra meghatározni, hiszen maga az élet, a gyakorlat mindig hozhat és hoz olyan újabb és újabb helyzeteket, körülményeket melyeket előre nem lehet meghatározni. A Kúria véleményét az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (92) 17. számú a büntetés kiszabás egyöntetűségéről szóló Ajánlásának szem előtt tartásával hozta meg, s az Ajánlásban megfogalmazottak megjelennek a kollégiumi véleményben is.

A kollégiumi vélemény első része foglalja össze a büntetés kiszabás általános elveit, melyek az alábbiak:

- A megállapított bűncselekményhez kapcsolódó büntetési keret jelöli ki azokat a határokat, amelyek között a büntetést befolyásoló körülmények a joghátrányt alakítják.
- A bíróságnak a büntetés kiszabás során valamennyi alanyi és tárgyi tényezőt fel kell derítenie, és ezeket a jogkövetkezmények alkalmazásakor értékelnie kell.
- A büntetést befolyásoló körülményeket nem elvont általánosságban, nem mechanikusan, hanem a konkrét ügy tényeire vonatkoztatva kell értékelni, mérlegelni és a határozatban megindokolni.
- A bíróság által megállapított minősítéshez kapcsolódó büntetési keret - figyelembe véve a Btk. Általános Része rendelkezéseit is - büntetést meghatározó alapvető tényező. Ez jelöli ki azokat a határokat, amelyek között a súlyosító és enyhítő - összefoglalóan a büntetést befolyásoló - körülmények a büntetést alakíthatják.
- A bűnösségi körülményeket egymással egybevetve, összefüggésükben kell értékelni, nem a számuk, hanem az adott esetben meglévő hatásuk a döntő a büntetés - meghatározásánál.
- A kétszeres értékelés tilalma a büntetést befolyásoló körülmények értékelésénél is érvényes. A törvényhozó által tényállási elemként szabályozott, avagy a súlyosabb vagy enyhébb minősítést megalapozó körülményt nem lehet külön enyhítőként vagy súlyosítóként is értékelni. Olyan esetben azonban, amikor a konkrét körülmény súlya a minősítéshez szükséges mértéket jelentősen meghaladja, nincs akadálya azt - a súlyosabb vagy a privilegizált minősítés mellett - súlyosító vagy enyhítő körülményként is értékelni.

- A bűncselekmény tárgyi súlyát olyan körülmény is befolyásolhatja, amelyről az elkövetőnek a cselekmény véghezvitelekor nem volt tudomása, vagy az utóbb következett be, ezért a bűncselekménynek a törvényi tényálláson kívül eső következménye akkor is értékelésre kerülhet a büntetés kiszabásánál, ha arra az elkövető tudata nem terjedt ki.

A Kúria 56. számú BK véleményében az általános jellegű tételek meghatározását követően külön veszi számba a büntetést befolyásoló alanyi és tárgyi tényezőket.

A büntetést befolyásoló **alanyi tényezők** közül két csoportra bontva először az enyhítő, majd a súlyosító körülményeket tekintve:

A) *Enyhítő körülmények:*

1. A *büntetlen előélet*, kivéve, ha az elkövető fiatalkorú vagy ún. fiatal felnőtt (fiatalkort néhány évvel meghaladott), illetve nem értékelhető annak javára ezen körülmény, aki a bűncselekményt olyan beosztás felhasználásával követte el, amelyben a büntetlen előélet alkalmazási feltétel. A büntetlen előélet általában nem enyhítő azok javára, akikkel szemben korábban a bíróság megrovást vagy próbára bocsátást alkalmazott. Fontos annak kiemelése, hogy az elkövető akkor is büntetett előéletűnek minősül, ha korábban mentesült a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól.

2. Ha az elkövető a büntethetőség határát jelentő *tizennégy éves életkort nem sokkal haladta meg*, vagy *fiatal felnőtt* volt, amikor a bűncselekményt elkövette.

Fontos és mindenképpen kiemelendő, hogy a fiatalkor nem enyhítő körülmény.

3. Az *idős kor*, általában a nyugdíjkorhatárt meghaladó életkort lehet így értékelni.

4. Ha az elkövetőnek *tartásra, illetve nevelésre szoruló hozzátartozói vannak*, ez azonban nem vehető figyelembe annak javára, aki gondoskodási kötelességét nem teljesíti.

5. Az elkövető *alacsony műveltsége, iskolázatlansága* enyhítő körülmény, kivéve, ha olyan bűncselekményt követett el, amelynek súlyát és tilalmazottságát az értelmi színvonalától és iskolázottságától függetlenül mindenki belátja (pl.: emberölés, rablás, testi sértés stb.).

6. A *beszámítási képesség korlátozottsága* enyhítő körülmény.

7. Ha az elkövető *elmeműködésének valamely sajátossága a bűncselekmény elkövetését megkönnyíthette*, a büntetés kiszabásánál általában enyhítő körülmény lehet.

8. Az elkövető *tartósan és kiemelkedően végzett munkája*, ha abból arra lehet következtetni, hogy vele szemben a büntetés könnyebben célt érhet.
9. A *köz javára ellenszolgáltatás nélkül végzett tevékenység vagy szolgáltatás* (jótékony célú munkavégzés, alapítvány létesítése, ajándék, adomány stb.) enyhítő körülmény lehet.
10. Büntetést enyhítő hatása van, ha valaki *más személy ráhatására vagy befolyása alatt követte el* a bűncselekményt.
11. A *bűncselekmény méltányolható indítóoka* enyhítő körülmény.
12. Enyhítő hatású, ha a *cselekmény motívuma a valóságos vagy vélt közérdek szolgálata*.
13. A vagyoni elleni bűncselekmények esetében enyhítő körülmény lehet az elkövető *önhibáján kívül fennálló nehéz anyagi helyzete*, különösen akkor, ha ez az elemi szükségletek kielégítetlenségében nyilvánul meg, és a bűncselekmény ennek kielégítési körében marad.
14. A *közlekedési bűncselekmények* elbírálásánál az elkövető korábbi közlekedési magatartását is értékelni kell, s a hosszabb ideig tanúsított *kifogástalan közlekedési magatartás* enyhítő körülmény lehet.
15. A *szándék eshetőleges volta* enyhítő körülmény, kivéve, ha az elkövető olyan bűncselekményt valósított meg, amelyet az eredmény tekintetében gondatlanul is el lehet követni. Azokban az esetekben, amikor az eredmény minősítő körülmény, és azt szándékosan és gondatlanul is elő lehet idézni, enyhítő körülmény, ha az eredmény tekintetében csak gondatlanság terheli az elkövetőt.
16. A gondatlan bűnösség esetében általában enyhítő körülmény, ha az elkövetőt *hanyag gondatlanság* terheli.
17. Az *elkövető önfeljelentése* enyhítő körülmény. Különös a nyomatéka, ha ennek folytán vált lehetővé a bűncselekmény felderítése, vagy azt jelentős mértékben elősegítette. Enyhítő hatású az is, ha az elkövető közreműködött a bűncselekmény felderítésében, és ennek szerepe volt a felderítés eredményességében.
18. A *bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomás*, és a részbeni beismerés is az lehet. Nagyobb a nyomatéka, ha az felderítő jellegű, ilyen esetben a cselekmény egészére kiterjedő beismerésnek a bűnösség részbeni tagadása mellett is enyhítő hatása van. Tettenérés esetén csak a bűnösség elismerésének és a megbánásnak van jelentősége.
19. Az elkövető *megbánó magatartása*, az *eredmény elhárítására irányuló tevékenysége*, a *cselekmény megbánását kifejező komoly öngyilkossági kísérlete* enyhítő; a cselekmény után tanúsított elvetemült magatartása súlyosító körülmény.

20. Az elkövető *betegsége, jelentős mérvű rokkantsága vagy egyéb olyan körülmény, amely a büntetés elviselését megnehezíti*, enyhítő hatású, és akkor is értékelendő, ha a bűncselekmény elkövetése után állott elő.

B) *Súlyosító körülmény:*

1. Ha elkövetővel szemben ugyanolyan vagy hasonló cselekmény miatt alkalmazták a *korábbi megrovást vagy próbára bocsátást*.

2. *A büntetett előélet.*

Amennyiben az elkövetőt kisebb tárgyi súlyú bűncselekmény miatt ítélték el, és a büntetés kiállása óta már hosszabb idő eltelt, a korábbi elítélésnek súlyosító körülményként való értékelése nem indokolt. Növeli a büntetett előélet súlyosító hatását, ha a korábbi büntetés súlyosabb szabadságvesztés volt, ha az előző büntetés kiállításától az újabb bűncselekmény elkövetéséig rövid idő telt el, vagy ha korábban is azonos vagy hasonló deliktum miatt történt az elítélés.

Fokozott a büntetett előélet nyomatéka, ha a sorozatos elítélésekből, az elkövető életviteléből és az újabb bűnelkövetésből a bűnöző életmódra lehet következtetni.

A külföldön történt elítélés is súlyosító körülmény lehet, feltéve, ha megfelel az 1996. évi XXXVIII. törvény 47. § (3) bekezdésében foglaltaknak.

3. Ha az elkövető *visszaeső*.

4. Ha a többszörös (erőszakos többszörös) visszaeső *egyben különös visszaeső is*, és az is, ha az elkövető a visszaesést megalapozó büntetésen *kívül is büntetve volt*.

5. A gondatlanságból elkövetett bűncselekmény miatt történt korábbi elítélés akkor értékelhető súlyosító körülményként, ha az elkövető újból azonos vagy hasonló cselekményt követett el.

6. A közlekedési bűncselekmények elbírálásánál az elkövető korábbi közlekedési magatartását is értékelni kell. A közlekedési szabálysértés elkövetése súlyosító körülmény lehet. Ittas járművezetés esetén az ittaság súlyos vagy igen súlyos foka súlyosító körülmény.

7. Ha az elkövető az ellene folyamatban levő *büntetőeljárás hatálya alatt*, erről tudva követi el a bűncselekményt, és ebből az előző eljárás eredményétől függetlenül a személyének fokozott veszélyességére lehet következtetni, a büntetőeljárás hatálya alatt történt bűnelkövetés súlyosító körülmény.

8. Ha az elkövető más ügyben alkalmazott *felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje alatt*, a *feltételes szabadság ideje alatt* vagy a *kegyelem véglegessé válása előtt* követte el a

bűncselekményt. Itt meg kell jegyezni, hogy ez nem jelent kétszeres értékelést, mivel a felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának esetleges elrendelése, a feltételes szabadság megszüntetése, a kegyelem hatályvesztése nem a bűncselekmény mikénti elkövetéséhez, hanem az ítéletben kiszabott büntetéshez fűződő jogkövetkezmény.

9. Ha az elkövető a *felkészültségét vagy szakmai képzettségét* bűncselekmény véghezvitelére *használja fel*.

10. Súlyosító körülmény, ha az elkövető a bűncselekményt *önhibájából eredő ittas vagy bódult állapotban követte el*, és ennek az állapotnak szerepe volt a bűncselekmény elkövetésében; különös nyomatéka a gátlástalanul, a garázda módon végrehajtott - élet, testi épség vagy nemi erkölcs elleni - bűncselekmények esetében.

11. Az *iszákos életmód* súlyosító körülmény, ha agresszivitással párosul és az együttélési szabályok sorozatos megszegését eredményezi.

12. A *vezetői vagy kifejezetten bizalmi beosztás* súlyosító körülmény, ha annak felhasználásával vagy azzal összefüggésben történt a bűncselekmény elkövetése. Vezetői beosztásban levőnek a ténylegesen irányító tevékenységet végző személyt kell tekinteni.

13. Az elkövető *kezdeményező, vezető, másokat bűnelkövetésbe vivő szerepe* súlyosító körülmény.

14. A *társas elkövetés* a bűnelkövetésnek általában veszélyesebb formája, ezért a társtetteségben, a fizikai bűnsegédekkel együtt történő, és - ahol ez nem minősítő körülmény - a csoportos elkövetés általában súlyosító körülmény; különös a nyomatéka az erőszakos bűncselekmények esetében.

15. Súlyosító körülmény, ha az elkövető *olyan bűncselekményt vitt véghez, amit meg kellett volna akadályoznia*. Különös nyomatéka van annak, ha a bűnüldöző hatóság tagja igazságszolgáltatás elleni, a közélet tisztaságát sértő vagy más korrupciós jellegű, vagy olyan bűncselekményt követ el, amely a bűnüldöző szerv érdekeit is sérti.

16. A bűncselekmény *erkölcsileg különösen elítélendő oka* súlyosító körülmény.

17. A cselekmény végrehajtásában megnyilvánuló *kitartó szándék, az előre megfontolt szándék*.

18. A *gondatlanság súlyos foka*, mely luxuria esetében akkor állapítható meg, ha nagymértékű volt az elkövető könnyelműsége, amikor bízott az eredmény elmaradásában; negligencia esetében pedig akkor, ha a súlyos következmény lehetősége a feltétlenül elvárható elemi figyelem mellett is észlelhető lett volna.

19. A *cselekmény után tanúsított elvetemült magatartása* súlyosító körülmény.

A büntetést befolyásoló **tárgyi tényezőket** szintén két csoportra bontva először az enyhítő, majd a súlyosító körülményeket tekintve:

A) *Enyhítő körülmény:*

1. Ha a cselekmény *kísérleti szakban* maradt. A nyomatéka annál nagyobb, minél távolabb van a cselekmény a befejezettségtől, illetve a cselekmény következményei a befejezettséghez megkívánt eredménytől. Az eredményt el nem érő sérelem, pl. emberölés kísérleténél a tényleges sérülés nem súlyosító, de csökkentheti a kísérlet enyhítő hatását. A bűnhalmazatban levő kísérlet enyhítő hatása elenyészhet, ha a halmazatban levő cselekmények jelentősebb része befejezett. Ha az elkövető mindent megtett a bűncselekmény befejezettsége érdekében, és a következmények is súlyosak, a kísérlet, mint enyhítő körülmény súlytalanná válhat.
2. A *bűncselekmény következményeinek enyhe volta*. Ha ez pénzben mérhető értékhatártól függ, enyhítő körülmény, ha a kár, az érték vagy a vagyoni hátrány az alsó határ, súlyosító, ha a felső határ közelében van. Előfordulhat olyan káros következmény, amely nem mérhető, ilyen például a nemi erkölcs elleni bűncselekményeknél a pszichikai következmény; amely enyhítő lehet, ha csak enyhe fokú.
3. A *sértett felróható közrehatása* enyhítő körülmény. Ilyenként értékelhető a részéről tanúsított durva, erőszakos, kihívó vagy súlyosan sértő viselkedés, a jogtalan eljárás; a közlekedési bűncselekményeknél a sértett együtt ható okot jelentő szabályszegése; a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményeknél a könnyelmű, kihívó magatartása.
4. A *sértett megbocsátását* enyhítőként lehet értékelni, különösen akkor, ha annak folytán a bűncselekmény miatt megromlott viszonyok helyreálltak.
5. A bűnsegédnek általában kisebb a szerepe a bűncselekményben, mint a tettesnek, ezért a *bűnsegédi* minőség általában enyhítő körülmény.
6. Az *alkalomszerű elkövetés* az elkövető javára értékelhető, kivéve, ha az alkalom létrejöttét tudatosan elősegítette, vagy ha az alkalom előidézése maga is jogellenes.
7. Az elkövető javára kell értékelni, ha az *okozott kárt vagy annak egy részét megtérítette*, és kisebb nyomatékkal azt, ha a kár tőle függetlenül megtérült.
8. Ha az elkövető a *sértettnek elégtételt szolgáltatott*, rendezte vele a közöttük keletkezett konfliktust, ennek során valamilyen szolgáltatást teljesített, vagy igényt kielégített.

9. Az elkövetőt a bűncselekmény következtében a *büntetőjogi hátrányokon kívül egyéb tényleges hátrányok* is érhetik. Ha ezek a büntetés mellett külön is egyéni visszatartó hatást fejthetnek ki, indokolt azokat enyhítő körülményként értékelni. Ilyen többlethátrány lehet a bűncselekmény folytán elszenvedett sérülés, jelentős munkajogi, anyagi vagy egyéb hátrány, a bűncselekményből származó előnyt lényegesen meghaladó kártérítési kötelezettség, feltéve, hogy fedezete van stb.

10. Enyhítő körülmény, ha a bűncselekmény *elkövetésétől hosszabb idő telt el*; minél súlyosabb a bűncselekmény, annál hosszabb az az idő, amely enyhítőként értékelhető. Nagyobb a nyomatéka, ha megközelíti az elévülési időt; csökken a nyomatéka, vagy el is enyészhet, ha az időmúlást maga az elkövető idézte elő.

11. Enyhítő körülmény, ha az elkövető *hosszabb ideig állt a büntetőeljárás súlya alatt*; nagyobb a nyomatéka, ha előzetes fogva tartásban volt, és ilyenkor az előzőnél rövidebb tartam is enyhítőként értékelhető.

12. Eredmény-bűncselekmények esetében enyhítő körülmény, ha az *okozati összefüggés közvetett volt*, vagy ha az eredmény bekövetkezésében a cselekmény mellett együttható más okok is szerepet játszottak, pl. halálos eredményben az orvosi műhiba vagy diagnosztikai tévedés.

B) Súlyosító körülmény:

1. Az az elkövetési mód, amit a törvény az egyes bűncselekményeknél minősítő körülményként értékel, más bűncselekményeknél általában súlyosító körülmény. A *kitartó, a fondorlatos, a gátlástalan, a garázda, az orvul való vagy egyébként veszélyes elkövetési mód* súlyosító körülmény, és ugyanígy értékelendő, ha az elkövető a bűncselekménnyel szükségszerűen együtt járó szenvedésnél nagyobb testi vagy lelki gyötrelmet okoz.

2. Az élet és a testi épség elleni bűncselekményeknél az *elkövetéshez használt eszköz különös veszélyessége* súlyosító körülmény. Az eszköz általában akkor tekinthető különösen veszélyesnek, ha az adott módon használva, a szándékoltnál (rendszerint) súlyosabb eredmény előidézésére alkalmas. Az élet elleni cselekmények esetén pedig akkor is, ha az adott módon használva nagy biztonsággal, az elhárításra esélyt sem hagyva alkalmas a halálos eredmény előidézésére. Az eszköz különös veszélyessége nem értékelhető súlyosítóként, ha a bíróság erre is tekintettel minősítette súlyosabban a cselekményt.

3. A *közbiztonság veszélyeztetése, a köznyugalom tartós vagy súlyos megzavarása* súlyosító körülmény. Egyes bűncselekményeknél így értékelhető a nagyobb nyilvánosság előtt való elkövetés,

- feltéve, hogy az az elkövető nagyobb elveteműtségére utal vagy többletsérelmet okoz.
4. A bűncselekmény *tárgyi súlyát* nagymértékben a cselekmény káros következményei határozzák meg, ezért azokat a büntetés kiszabásánál mindig figyelembe kell venni. Ha a sérelemnek vagy veszélynek az adott minősítésen belül fokozatai lehetnek - pl. súlyos testi sértésnél a gyógytartamnak -, az átlagost lényegesen meghaladó sérelem vagy veszély általában súlyosító, az átlagosnál lényegesen kisebb, általában enyhítő körülmény. Ha a minősítés függ az értékhatártól, enyhítő körülmény, ha a kár, az érték vagy a vagyoni hátrány az alsó határ, súlyosító, ha a felső határ közelében van. Az elkövető terhére értékelendő, ha a cselekmény alapesetnek minősül ugyan, de közel áll valamely minősített esethez.
  5. Súlyosító körülmény, ha a *sértett védtelen, idős, beteg, védekezésre képtelen vagy oltalomra szoruló személy, terhes nő*, amennyiben e körülmények valamelyike nem eredményez súlyosabb minősítést, vagy az elkövető közeli hozzátartozója; a vagyoni elleni bűncselekményeknél ilyen hatású lehet a sértett nehéz anyagi helyzete.
  6. A bűncselekmény *kétszeres vagy többszörös minősülése* súlyosító körülmény.
  7. A *folytatólagosság*nak büntetést súlyosító hatása van, s az annál nagyobb, minél több cselekményt foglal magában.
  8. A *kettőnél több bűncselekmény halmazata* súlyosítóként értékelhető. A bűnhalmazatnak a büntetési tételkeret felső határát emelő hatása van [Btk. 81. § (3) bekezdés], ezért súlyosító körülményként nem értékelhető (kétszeres értékelés tilalma).
  9. Az elkövető terhére értékelendő, ha az *ugyanazon bűncselekmény több elkövetési magatartását is megvalósítja*, ha a keretszabály (így például közlekedési bűncselekmény elkövetője a közlekedés) alapvető, vagy több rendelkezését megszegi, vagy szabályszegése durva.
  10. A bűnhalmazat mellőzése esetén az önálló megállapításra nem került cselekmény elkövetése súlyosító körülmény. Nem lehet azonban értékelni az olyan külön nem minősített cselekményt, amely magánindítvány hiányában jogilag tárgyaltan.
  11. Az egyébként nem korrupciós bűncselekménynek minősülő cselekmények *korrupciós jellegű elkövetése* súlyosító körülmény.
  12. A *bűncselekmények elszaporodottsága* súlyosító körülmény akkor, ha a köztudomás szerint az ügyben elbírált vagy az ahhoz hasonló bűncselekmények száma (az elkövetéskor) a korábbi időszakhoz képest lényegesen emelkedést mutat, vagy ha a számuk az adott területen lényegesen

magasabb volt az átlagosnál. Az erős felindulásban elkövetett emberölésnél és a jogos védelem túllépésénél ez a körülmény nem jön figyelembe.

13. Súlyosító körülmény, ha az elkövető a *társas bűnelkövetés* valamely formájában - társtetteségben [Btk. 13. § (3) bekezdés], bűnszövetségben [Btk. 459. § (1) bekezdés 2. pont], vagy csoportosan [Btk. 459. § (1) bekezdés 3. pont] - követi el a bűncselekményt, kivéve, ha az ilyen módon történő elkövetés a bűncselekmény minősített esete, mivel annak súlyosítóként való figyelembevételére kétszeres értékelés lenne.

14. Súlyosító körülmény, ha az elkövetett gazdasági vagy vagyon elleni bűncselekmény következtében *nagy számú sértett anyagi helyzete, jövedelme, illetve életviszonya, megélhetési és életkörülménye jelentősen megváltozik, rosszabbodik.*⁷

3. Középmértékű büntetéskiszabás

A büntetéskiszabás elveire vonatkozó törvényi rendelkezések további szabályokat tartalmaznak arra az esetre, ha határozott ideig tartó szabadságvesztés az alkalmazott joghátrány.

A jelenleg hatályos Btk. 80. § (2) bekezdése kimondja, hogy a határozott ideig tartó szabadságvesztés kiszabásakor a büntetési tétel középmértéke az irányadó. A középmérték a büntetési tétel alsó és felső határa összegének a fele.

A középmértékű büntetés kiszabásának problematikáját a jogirodalom a Csemegi Kódexhez kapcsolja, ugyanis a Csemegi Kódex általános indokolásában kifejtettek szerint, ha *„sem súlyosító, sem enyhítő körülmények nem forognak fenn, vagy ezek egymást kölcsönösen kiegyensúlyozzák, a maximum és minimum közti középszám képezendi a büntetés tartamát megállapítandó időt”.*⁸

A középmértékkel kapcsolatos jogalkotás igencsak érdekes színfoltja a büntetőjog közelmúltjának. A középmértékre vonatkozó rendelkezéseket ugyanis az 1998. évi LXXXVII. törvény iktatta be az 1978. évi IV. törvénybe. Ezen törvényi előírásokat azonban a 2003. évi II. törvény hatályon kívül

---

⁷56. BK vélemény

⁸Nagy Ferenc: i.m. 336.o.

helyezte. A 2010. évi LVI. törvény viszont ismételten kibővítette ezekkel a szabályokkal a büntetés kiszabásának elveit, és a jelenleg hatályos Btk. is tartalmazza ezeket a rendelkezéseket.

Bár a bíróságnak - amint már utaltam rá - a büntetés kiszabása szempontjából jelentős körülmények alapján egyéniesíteni kell a büntetést, ugyanakkor a bírói gyakorlat egységességének megteremtése érdekében a Btk. előírja, hogy határozott ideig tartó szabadságvesztésre ítéleskor a büntetési tétel középértékét kell alapul venni, azaz a kiszabandó büntetést ahhoz kell viszonyítani. A középértékre vonatkozó szabályok első bevezetését követően e rendelkezések alkalmazásával kapcsolatban a Legfelsőbb Bíróság (mai nevén Kúria) adott iránymutatást.⁹

Eszerint, amennyiben a bíróság a határozott ideig tartó szabadságvesztést nem a középérték körüli tartományban szabja ki, hanem attól lényegesen eltér, számot kell adnia arról, hogy ezt milyen körülményekre tekintettel tette. Így, ha a büntetési tétel középértéke öt év, általában a három év alatti vagy a hét év feletti szabadságvesztés kiszabását kell külön indokolni. A középértéktől eltérő büntetés kiszabását tehát csak akkor kell megindokolni, ha az eltérés jelentős, mert a bíróság jogosult annak mérlegelésére, hogy a törvényi büntetési tétel keretei között milyen büntetés áll arányban a bűncselekmény tárgyi súlyával, az egyéb enyhítő és súlyosító tényezőkkel.

Az egyéniesítés azonban nem sértheti a bírói gyakorlat egységének követelményét, amely a jogbiztonság és a törvény előtti egyenlőség szempontjából alapvető. Ennek megfelelően a hasonló súlyú bűncselekményekre, illetve hasonló személyi körülményekkel jellemzett elkövetőkkel szemben nem szabad lényegesen eltérő szankciókat alkalmazni.

Minden olyan esetben, amikor a Btk. a büntetés kiszabása esetén a Különös Részben meghatározott büntetési tételek emelését írja elő, a középértékre vonatkozó számítást a felemelt büntetési tételekre tekintettel kell elvégezni. Amint már említettük, ilyen rendelkezés található a halmazati büntetéssel kapcsolatban, a különös, a többszörös és az erőszakos többszörös visszaesők tekintetében, valamint a bűnszervezet vonatkozásában.

---

⁹ BH 2001.354.

Végül a büntetéskiszabási elvek között rögzíti a Btk., hogy szabadságvesztés kiszabása esetén a büntetés mértékét a végrehajtás felfüggesztésének, illetve a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének a figyelmen kívül hagyásával kell megállapítani.¹⁰ Ez azt jelenti, hogy amennyiben a bíróság határozott ideig tartó szabadságvesztést kíván kiszabni, először a bűncselekmény tárgyi súlyára, a bűnösség fokára, az elkövető társadalomra veszélyességére, valamint az egyéb enyhítő és súlyosító körülményekre tekintettel meg kell, hogy határozza annak mértékét, és csak ezt követően dönthet a végrehajtás felfüggesztéséről. A szabadságvesztés hosszának meghatározásakor a bíróság azt sem mérlegelheti, hogy az elítélt bocsátható-e feltételes szabadságra, és ha igen, akkor milyen tartam kitöltése után van erre lehetőség.

III. A kapcsolódó releváns bírói döntések

A büntetéskiszabáshoz kapcsolódó bírói gyakorlatot tekintve, tanulmányom ezen részében a büntetés kiszabása körében, ahhoz kapcsolódóan az elmúlt években született jelentősebb bírósági határozatokat mutatom be példálózó jelleggel. A határozatok számából jól látható, hogy régebbi döntések is bemutatásra kerülnek, de ez azt tükrözi, hogy ezen döntésekben leírtak a mi napig helytállóak.

BH1993.206.: Az ártatlanság vélelmének sérelmét jelenti és ezért a büntetés kiszabásánál nem értékelhető súlyosító körülményként az, hogy a terhelt az ellene folyamatban lévő - még jogerősen be nem fejezett - büntetőeljárás hatálya alatt követte el az adott ügyben elbírált cselekményt, ugyanakkor súlyosító körülmény, hogy a terhelt az elbírálás alatt álló bűncselekményt a próbaidőre felfüggesztett büntetés vagy a végrehajtási kegyelem várakozási ideje alatt követte el.

BH1999.99.: Halált okozó testi sértés esetén a büntetés kiszabásánál jelentős súlyú enyhítő körülmény, ha az elkövető az alkoholista sértettnek a környezete által is elviselhetetlen és a társadalom erkölcsi felfogása szerint is súlyosan elítélendő magatartása miatt, emberileg méltányolható indulatában bántalmazza a sértettet.

---

¹⁰ Btk. 80. § (4) bekezdése

BH2001.354.: A bíróságnak a büntetés törvényben írt keretein belül, az egyéniesítés követelményét alapul véve kell kiszabnia a tettarányos büntetést, a középértéktől eltérő büntetés kiszabását azonban csak akkor kell megindokolni, amennyiben az eltérés jelentős.

BH2003.307.: Súlyosító körülményként kell értékelni, hogy elszaporodott az ittas emberek közötti egyszerű vitáknak agresszív, tetteges, durva, életellenes cselekményekkel való megoldása.

BH2003.308.: Gondatlanságból elkövetett emberölés esetén a közeli hozzátartozó sérelmére történő elkövetés - a gyermek elvesztése - nem súlyosító körülmény, hanem olyan tényező, amely - a vádlott javára fellelhető más enyhítő körülményekre is figyelemmel - megalapozhatja a szabadságvesztésnek próbaidőre történő felfüggesztését. Ilyen esetben a gyermek elvesztése olyan súllyal jelentkezik, hogy emellett a büntetési célok közül az egyéni megelőzés szinte nem is jut szerephez, a büntetést elsődlegesen a generális prevenció, mások hasonló gondatlanságától való visszatartása indokolja.

IV. A büntetés kiszabás elvei a fiatalkorúak vonatkozásában

A hatályos büntető törvény az általános büntetési célokat a 79. §-ban fogalmazza meg. Ezen általános érvényű rendelkezés a fiatalkorúakkal szemben is érvényes, a fiatalkorúaknál azonban a jogalkotó az általános büntetési célon kívül *speciális célokat* fogalmaz meg.

A Btk. a fiatalkorúakra vonatkozó alapvető rendelkezései között kitűzött célként egyértelműen rögzíti, hogy „a fiatalkorúval szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja elsősorban az, hogy a *fiatalkorú helyes irányban fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon*, erre tekintettel az intézkedés vagy a büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani.”¹¹

Jelen társadalmunk nem mondhat le a fiatalkorú elkövetőkről, így a társadalomba való visszailleszkedésének lehetőségéről sem. Ennek alapján a fiatalkorúval szemben a szankció meghatározása során fontos prioritásként kell szem előtt tartani ezen nevelési elvet, célt. Hatályos

---

¹¹ Btk. 106. § (1) bekezdése

szankciórendszerünk kifejezetten ezen célt hivatott elősegíteni az intézkedések nemét gyarapító, és kizárólag fiatalok terhelteivel szemben alkalmazható javítóintézeti neveléssel is.¹²

Továbbá a Btk. expressis verbis kimondja, hogy azzal szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor 14. életévét nem töltötte be, csak intézkedés alkalmazható.¹³ Vagyis megállapítható, hogy a hatályos büntető törvény megteremtette a 12. életévét betöltött, de 14. életévét be nem töltött fiatalok büntetőjogi felelősségre vonásának lehetőségét, azonban a velük szemben alkalmazható leg súlyosabb jogkövetkezmény az egy évtől négy évig terjedő javítóintézeti nevelés lehet, tehát büntetést nem lehet velük szemben kiszabni.¹⁴

A fiatalok büntetőjogában kiemelten fontos szerepe van az elterelésnek, diverziós programoknak és a jóvátételnek. Ez elsősorban azt a követelményt támasztja a fiatalok ügyeiben eljáró hatóságokkal szemben, hogy amennyiben van rá mód a fiatalok ügye ne jusson el bírói szakig, hanem már az ügyész diszkrecionális jogkörével élve, terelje el az ügyet a hagyományos bírói útról.¹⁵ A hatályos Be. a vádemelés elhalasztásának utódjaként szabályozza az eljárás feltételes ügyészi felfüggesztését¹⁶, mely még inkább azt a tendenciát sugallja, hogy a fiatalok akár nagyobb tárgyi súlyú büntetőügyeit is, természetesen amennyiben az ügy és az elkövető arra alkalmas és érdemes, akkor el kell terelni a hagyományos büntető útról.¹⁷ Abban az esetben, amennyiben a fiatalok ügye mégis bíróság elé kerül, és a bíró a fiatalok terhelte bűnösségét megállapítja és vele szemben szankciót alkalmaz, akkor a büntetéskiszabás elvein körében prioritásként kell szem előtt tartani a nevelési elvet.

A Btk. 106. §-ának (2) bekezdése és (3) bekezdése az ítélező bíróság számára a fiatalok terhelteivel szemben a szankció kiválasztását illetően egy gondolkodási sorrendet is meghatároz, amely a következő:

1. szabadságvonással nem járó intézkedés (megrovás, próbára bocsátás, jóvátételi munka);
2. szabadságvonással nem járó büntetés (közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás, kiutasítás);

---

¹² PÁPAI-TARR Ágnes: Az elkövető személyiségéhez igazodó „büntetéskiszabás” a fiatalok eljárásában. *Ügyészségi szemle*, 2018/3. 6.o.

¹³ Btk. 106. § (2) bekezdése

¹⁴ PALLAGI Anikó: Büntethető gyermekkorúak. *Pro Futuro*, 2014/1. 104.o.

¹⁵ PÁPAI-TARR Ágnes (2018) i. m. 9.o.

¹⁶ Be. 690. § (1) bekezdése értelmében fiatalokkal szemben nyolcévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetéssel büntetendő cselekmény miatt is helye lehet feltételes ügyészi felfüggesztésnek.

¹⁷ PÁPAI-TARR Ágnes (2019) i. m. 101.o.

3. szabadságelvonással járó intézkedés (javítóintézeti nevelés);
4. szabadságelvonással járó büntetés (szabadságvesztés, elzárás).

A fiatalkorúakkal szembeni büntetőeljárás során a joghátrány kiszabásakor tehát elsődlegesen azt kell vizsgálni, hogy van-e helye szabadságelvonással nem járó intézkedés - azaz megrovás, próbára bocsátás vagy jóvátételi munka - alkalmazásának. Abban az esetben, ha a bíróság szerint a fiatalkorú helyes irányú fejlődése érdekében büntetés kiszabása szükséges, ez esetben azt kell vizsgálnia, hogy van-e helye szabadságelvonással nem járó büntetés kiszabásának. Erre utalhat a törvényhelyhez fűzött indokolás szerint például a sorozatos elkövetés, a többes halmazat, az elkövetési mód, a több minősítő körülmény vagy a társas bűnelkövetés.¹⁸ Ha a vizsgálódás nemleges megállapításra jut, akkor kerülhet sor szabadságelvonó intézkedésként javítóintézeti nevelés elrendelésére. Ha pedig ez nem elegendő, vagy pedig nem lehetséges (pl. a terhelt az elbíráláskor betöltötte a 20. életévét), akkor alkalmazandó a szabadságelvonással járó büntetés, ez esetben azonban mérlegelendő, hogy a kívánt cél a büntetés végrehajtásának felfüggesztésével elérhető-e.¹⁹ Mindezek mellett természetesen az ítélkező bírónak szem előtt kell tartania az esetleges alternatív szankciók kiszabásának korlátjait, az egyes büntetések kapcsán a fiatalkorúakra vonatkozó speciális rendelkezéseket és ezen belül az egyéniesítést (ezen belül a konkrét ügyben felmerülő enyhítő és súlyosító körülményeket) is.

Megjegyzem, hogy a fentebb már ismertetett Kúria 56. BK véleménye értelmében fiatalkorú elkövetők vonatkozásában a büntetlen előélet nem tekinthető enyhítő körülménynek. A fiatalkor szintén nem enyhítő körülmény, ilyennek értékelhető azonban, ha az elkövető a büntethetőség határát jelentő tizennégy éves életkort nem sokkal haladta meg, amikor a bűncselekményt elkövette.

---

¹⁸ Btk. indokolása 43.o.

¹⁹ 4/2007 BK. vélemény

V. Záró gondolatok

Vitathatatlan tény, hogy a büntetés kiszabása egy nagyon releváns része a bírói döntésnek, illetve, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás egyik legfontosabb mozzanata, amelynek meghatározó szerepe van mind a speciális, mind a generális prevenció szempontjából. A Btk. szankciórendszere relatíve határozott, melynek lényege, hogy a büntetéskiszabási feladatok megoszlanak a jogalkotó és a jogalkalmazó között. A törvényhozó a büntetés kiszabása terén jóval nagyobb önállóságot, szélesebb mérlegelési lehetőséget biztosít a bírónak, mint a cselekmény minősítésénél. Kérdés azonban, hogy milyen mértékű legyen ez a bírónak engedélyezett önállóság? Halász Zoltán már az 1900-as évek elején megfogalmazta, hogy *„a büntetőjog tudomány egyik legfontosabb kérdése, hogy mekkora bizalommal viseltessék a törvényt az őt alkalmazni hivatott bíróval szemben”*.²⁰ A nagyobb törvényi kötöttség kétségtelenül egységesebb bírói gyakorlatot fog eredményezni, de az egyéni mérlegelés lehetőségének kizárása szükségképpen igazságtalanságokat vonhat maga után. A büntetőjogot nem lehet gépiesen alkalmazni, hiszen a büntetéskiszabás során érvényesülnie kell olyan absztrakt alapelveknek, mint az individualizáció és a humanitás elve, és nem szabad megfeledkezni az ügyek sajátos, egyedi körülményeiről, és arról sem, hogy a bűnelkövető is ember. A büntetés kiszabásakor tekintettel kell lenni a törvényi keretekre és előírásokra, azonban a jogállami büntetéskiszabás alaptétele az individualizáció. Tehát a büntetés kiszabásakor mindig a konkrét bűncselekmény tárgyi súlyára és a konkrét elkövető társadalmi veszélyességére és bűnösségi fokára, enyhítő és súlyosító körülményekre figyelemmel kell meghozni a döntést, amiből következik, hogy ugyanazon törvényi tényállásba illeszkedő cselekmények elkövetőivel szemben eltérő jogkövetkezmények kerülhetnek alkalmazásra. Azt gondolom, hogy a bírói tevékenység részét képező büntetéskiszabás akkor tekinthető törvényesnek és igazságosnak, ha megfelel a fentiekben megfogalmazottaknak.

---

²⁰Halász Zoltán: Büntetéskiszabási kérdések. Budapest. 1910, 5.o.

Irodalomjegyzék

Felhasznált irodalomjegyzék

- Belovics Ervin - Gellér Balázs - Nagy Ferenc - Tóth Mihály: Büntetőjog I. - A 2012. évi C. törvény alapján, Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2012.
- Földvári József: A büntetés tana. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1970.
- Halász Zoltán: Büntetéskiszabási kérdések. Budapest. 1910, 5.
- Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog Általános Része. Második, átdolgozott kiadás. Budapest, Hvgorac Lap-és Könyvkiadó. 2010.
- Pallagi Anikó: Büntethető gyermekkorúak. Pro Futuro, 2014/1.
- Pápai-Tarr Ágnes: Gondolatok a büntetéskiszabás néhány elméleti és gyakorlati kérdéséről. Pro Futuro, 2017/1.
- Pápai Tarr Ágnes: Büntetéskiszabási anomáliák az elkövető életkora kapcsán. Magyar Jog 2019/2. sz.
- Pápai Tarr Ágnes: Az elkövető személyiségéhez igazodó „büntetéskiszabás” a fiataikorúak eljárásában. Ügyészségi szemle, 2018/3.
- Polt Péter: Új Btk. Kommentár 2. Kötet, Általános rész. Budapest, Nemzeti Közsolgálati és Tankönyv Kiadó, 2013.

Felhasznált jogszabályok

- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

Bírósági döntések, Büntető Kollégiumi vélemények

- BH1993.206.
- BH1999.99.
- BH2001.354.
- BH2003.307.
- BH2003.308.
- 56 BKv.
- 60/2007. BKv.

- 4/2007. Bkv.